

Nr 1.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 februari 1950 dagtecknad proposition, nr 109, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering;

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn; samt

3) lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen;

dels ock för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Indextillägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor.

I anledning av propositionen ha inom riksdagen väckts fyra motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 420 av herr *Andersson, Elon, m. fl.* och

nr 429 av herr *Persson, Helmer, m. fl.* samt

inom andra kammaren

nr 506 av herr *Senander m. fl.* och

nr 507 av herr *Ohlin m. fl.*

I motionerna I: 420 och II: 507, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen — med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 109 icke kunnat oförändrad bifallas — ville i följande hänseenden fatta andra beslut än Kungl. Maj:t i nämnda proposition föreslagit:

a) pensionspristålet fastställles kvartalsvis av Kungl. Maj:t;

b) indexförhöjningen utgår med 3 resp. 4 resp. 5 kronor per månad i stället för propositionens 30 resp. 40 resp. 50 kronor per år;

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1950. 6 saml. 2 avd. Nr 1.*

c) indexhöjningen utgör lagtekniskt en del av ifrågavarande pensionsförmån, icke ett tillägg å denna.»

I likalydande motionerna I: 429 och II: 506 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att Kungl. Maj:ts proposition nr 109 med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering måtte erhålla följande ändrade lydelse:

11 a §.

1 mom. Lika med förslaget.

2 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen för varje *kvartal* beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna för *kvartalet* och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen senast den 20 i *kvartalets första månad* det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla för hela det *kvartal*, varunder det fastställts.

3 mom. För varje hel mångfald av *fyra*, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgår indextillägg för *kvartal* räknat med

30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make *jämväl åtnjuter folkpension* eller vars hustru uppbär hustrutillägg samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att hava stigit med hel mångfald av *fyra*, åter nedgår, skall indextillägg utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av *fyra*.

38 §.

1 mom. Första stycket: lika med förslaget.

1 mom. Tredje stycket: utgår.

2 mom. Första stycket: lika med förslaget.

2 mom. Andra stycket: Indextillägg utbetalas *månadsvis samtidigt med folkpensionen*.

Fortsättningen av lagförslaget föreslås oförändrad.»

Därutöver har i sistnämnda motioner hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening uttala, att Kungl. Maj:t måtte fastställa pensionspristalet för tredje kvartalet till 120, vilket motsvarar ett indextillägg av 20 procent på de folkpensionsförmåner, å vilka sådant tillägg skall utgå.»

Före propositionens avlämnande ha vid innevarande års riksdag väckts motionerna i andra kammaren nr 9 av herr *Nihlfors m. fl.* och nr 384 av herr *Nilson* i Spånstad.

I motionen II: 9 har hemställts, »att riksdagen ville vidtaga den ändring av 8 § andra stycket i lagen om folkpensionering, att hustrutillägg må kunna beviljas även till pensionsberättigad man, som åtnjuter invalidpension.»

I motionen II: 384 har hemställts, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering

att, när särskilda skäl därtill föranleda, hustrutillägg må utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år, oavsett om mannen åtnjuter ålderspension eller invalidpension (sjukbidrag), och

att ansökning om allenast allmän ålderspension må undertecknas av endast den pensionsberättigade maken.»

Över motionerna II: 9 och II: 384 ha i den ordning 46 § riksdagsordningen stadgar inhämtats yttranden från pensionsstyrelsen.

Propositionen har, såvitt angår anvisande av anslag under femte huvudtiteln, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott, därvid den tilldelats andra lagutskottet. Samtliga ovan nämnda motioner ha hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet. Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet ha propositionen och motionerna hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionerna.

I. Indexreglering av folkpensionerna.

Inledning.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 juni 1948 tillkallade chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, den 30 i samma månad sex sakkunniga för att utreda frågan om införande av ett indexreglerat dyrtidstillägg å folkpensionerna.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t samma den 26 juni 1948 uppdrog departementschefen vidare åt de sakkunniga, som enligt ett den 26 juli 1947 lämnat bemyndigande tillkallats för att utreda folkpensionärernas bostadsförhållanden och bostadskostnader, att i samarbete med socialstyrelsen verkställa en hushållsbudgetundersökning beträffande folkpensionärerna samt på grundval av denna undersökning utarbeta en levnadskostnadsindex för folkpensionärer.

Förstnämnda sakkunniga ha den 1 februari 1949 avgivit betänkande med förslag till indexreglering av folkpensionerna (SOU 1949: 7).

Över detta betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

De sakkunniga för utredning rörande folkpensionärernas bostadsförhållanden ha den 30 november 1949 redovisat det dem den 26 juni 1948 lämnade uppdraget i form av en promemoria avseende en för folkpensionärer verkställd budgetundersökning och en preliminär indexkalkyl för tiden t. o. m. september 1949. Ifrågakvarande utredning finns såsom bilaga fogad vid propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att indextillägg skall utgå å allmän ålderspension, tilläggspension och änkepension i den mån så föranledes av den levnadskostnadsökning, som må föreligga i jämförelse med levnadskostnaderna i juni 1946, då folkpensioneringslagen antogs.

Socialstyrelsen skall enligt propositionen varje år verkställa beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav föreslås Konungen skola senast den 20 juli varje år fastställa det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal föreslås skola gälla för hela det år, varunder det fastställts.

För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, föreslås indextillägg för år räknat skola utgå med 30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg, 40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt 50 kronor för annan pensionsberättigad. Om pensionspristalet stigit med hel mångfald av fem men därefter nedgår föreslås indextillägg skola utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

Indextilläggen föreslås skola utbetalas årsvis av pensionsstyrelsen.

I propositionen förordas vidare, att indextillägg enligt samma grunder som föreslagits för änkepensionärer skola utgivas till personer, som åtnjuta bidrag enligt lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Enligt propositionen skola kostnaderna för indextillägg å allmän ålderspension bäras av staten, medan kostnaderna för indextilläggen i övrigt skola fördelas mellan staten och kommunerna enligt de grunder, som stadgas i lagen om kommunernas bidrag till folkpensioneringen. För varje stegring av pensionspristalet med hel mångfald av fem beräknas de sammanlagda årskostnaderna — med utgångspunkt från det uppskattade antalet folkpensionärer vid utgången av år 1950 — till omkring 36,25 milj. kronor, varav i runt tal 3 milj. kronor beräknas belöpa på kommunerna och 33,25 milj. kronor på staten.

Vissa särskilda spörsmål.**1. Indexseriens konstruktion.**

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört bland annat följande:

»Vid prövning av frågan, efter vilka principer en särskild pensionärsindex borde konstrueras, ha de sakkunniga ansett sig böra avvisa tanken på en särskild indexserie för envar av folkpensioneringens fem bostadskostnadsgrupper och i stället förordat en för hela riket enhetlig index avseende samtliga levnadskostnader. Enligt de sakkunnigas mening bör således en pensionärsindex få formen av en allmän levnadskostnadsindex, konstruerad med utgångspunkt från att bostads- och bränslepostens andel i pensionärsbudgeten vore densamma inom de olika bostadskostnadsgrupperna.

De sakkunnigas förslag i denna del har i det stora flertalet av remissyttrandena lämnats utan erinran. På sina håll har dock ifrågasatts huruvida anledning finnes att utforma en särskild index för folkpensionärerna och om ej folkpensionerna — i likhet med de indexreglerade tjänstepensionerna — skulle kunna anknytas till socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex. Vidare har i några remissyttrandena gjorts gällande att det icke vore principiellt riktigt att grunda indexregleringen på antagandet att bostads- och bränslekostnadernas andel i pensionärernas budget vore lika inom samtliga bostadskostnadsgrupper; ett sådant antagande skulle strida mot folkpensioneringslagens konstruktion med bostadskostnadsgrupper.

Enligt den nu företagna hushållsbudgetundersökningen — som omfattat ett representativt urval pensionärshushåll i tätorter och på landsbygden inom skilda delar av landet — har man också funnit, att utgiftsfördelningen i en pensionärsbudget i viss mån skiljer sig från utgiftsfördelningen i den budget, som ligger till grund för socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex. En med hänsyn till förhållandena i december 1948 gjord sammanställning visar nämligen, att av utgifterna i en pensionärsbudget 43,4 procent avse livsmedel, 14,9 procent bostad, 8,1 procent bränsle och lyse, 10,0 procent beklädnad samt 23,6 procent övriga utgifter. Motsvarande procenttal i indexbudgeten äro resp. 37,0, 12,3, 4,9, 14,1 och 31,7. I pensionärsbudgeten äro således utgifterna i högre grad än i indexbudgeten koncentrerade till posterna livsmedel, bostad samt bränsle och lyse.

Trots de skiljaktigheter, som sålunda föreligga mellan en pensionärsbudget och den budget, varpå socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex grundas, vill det emellertid synas som om sistnämnda index skulle kunna giva ett tillförlitligt utslag även med avseende å förändringarna i folkpensionärernas levnadskostnader. En på grundval av den verkställda hushållsbudgetundersökningen och med begagnande av ett prismaterial, som hänför sig till hela riket, utarbetad särskild pensionärsindex av den typ, som

förordats av de sakkunniga, utvisar sålunda, att folkpensionärernas levnads-kostnader — om bortses från den fördyring som inträffat genom livsmedelsrabatternas slopande — stigit från juni 1946 till september 1949 med 8,4 procent eller, om man bortser från posterna bostad, bränsle och lyse, med 9,1 procent. Om socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex för september 1949 omräknas med juni 1946 som bas och med bortseende från att livsmedelsrabatterna slopats bli motsvarande procenttal 8,0 resp. 9,0. Om jämförelsen föres fram till december 1949 visar — enligt vad jag inhämtat från socialstyrelsen — den särskilda pensionärsindexen en kostnadsstegring av 7,6 procent för samtliga utgifter och 8,9 procent, för fall att utgifterna för bostad, bränsle och lyse frånräknas. Häremot svarande procenttal enligt socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex äro 7,6 resp. 8,4. Resultatet blir således i stort sett detsamma — för december 1949 exakt lika — vare sig pensionärsindex eller allmänna levnadskostnadsindex användes för att mäta förändringarna i folkpensionärernas levnadskostnader sedan juni 1946. Och såvitt situationen nu kan överblickas torde anledning saknas att antaga, att ifrågavarande båda mätare på levnadskostnadsutvecklingen i fortsättningen skulle komma att i någon högre grad avvika från varandra. Uppenbart är att det ur administrativa synpunkter är till fördel, om en särskild indexberäkning för folkpensionärerna kan undvaras. Med hänsyn till vad sålunda anförts och då det med den konstruktion av indexsystemet, som jag i det följande kommer att förorda, synes lämpligt att indexregleringen sker på grundval av en för hela riket gemensam index, tillstyrker jag, att folkpensionerna anknytas till socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex. Därvid torde en särskild pristalsserie för folkpensionärerna böra byggas på sistnämnda index med utgångspunkt från levnadskostnadernas storlek i juni 1946. Härigenom erhålles motsvarighet till det system, som enligt statens löneplansförordning tillämpas i fråga om tjänstemännens löner. I enlighet med den ståndpunkt, som intagits av statsmakterna vid besluten om provisoriska dyrtidstillägg för åren 1948 och 1949, bör vid framräkningen av pensionspristalet hänsyn icke tagas till den fördyring av levnadskostnaderna, som inträffat genom att livsmedelsrabatterna vid årsskiftet 1947/48 slopats. I övrigt bör vid pensionspristalets bestämmande tillämpas samma grunder som gälla för beräkning av allmänna levnadskostnadsindex.»

2. Intervallens storlek.

De indexintervall, som skola utlösa pensionsförhöjningarna, borde enligt de sakkunniga ej bestämmas lägre än till fyra och ej högre än till sex enheter. De sakkunniga ha för sin del funnit femtalsintervall naturligast. I enlighet med deras förslag skulle den första höjningen utlösas av indextalet 105, nästa höjning av indextalet 110 o. s. v. Vid nedgång av index skulle

motsvarande regler gälla. Om indextalet uppgått till 110 men därefter sjönke, skulle tillägget således icke sänkas förrän talet 105 uppnåtts.

I några *remissyttranden* har förordats, att indexintervallen — i överensstämmelse med vad som gäller för statstjänstemännen — bestämmas till fyra enheter; ännu lägre intervall har ock påyrkats. Det har även framhållits, att de sakkunnigas förslag i vissa fall kunde medföra underkompensation för folkpensionärerna, exempelvis om indextalet en längre tid skulle hålla sig vid 109 enheter utan att dessförinnan ha uppnått 110 enheter. För undvikande härav har föreslagits att kompensation borde utgå efter 5 procent redan vid indextalet 103 eller 104, efter 10 procent vid indextalet 108 eller 109 o. s. v.

Härom har *departementschefen* i propositionen anfört bland annat följande:

»Huru stora de intervall böra vara, som skola medföra utlösning av index-tillägg, är givetvis en fråga som kan vara föremål för delade meningar. Jag vill emellertid erinra om att, då statsmakterna år 1949 hade att taga ställning till efter vilken kompensationsgrad de provisoriska dyrtidstilläggen å folkpensionerna för nämnda år skulle beräknas, ökningen av folkpensionärernas levnadskostnader, exklusive kostnaderna för bostad, bränsle och lyse, fram till december 1948 uppgick till något under 9 procent och att, därest nämnda kostnad medräknades, kostnadsökningen utgjorde inemot 8 procent; en dylik kostnadsstegring ansågs icke böra föranleda att dyrtidstilläggen för år 1949 skulle utgå efter högre kompensationsgrad än under det föregående året, dvs. 5 procent. För egen del har jag vid övervägande av olika på denna fråga inverkan omständigheter stannat för att ej frånga de sakkunnigas förslag i denna del. Detta torde visserligen vid stigande prisutveckling stundom kunna leda till att folkpensionärerna ej bli fullt kompenserade. Å andra sidan kan det emellertid också inträffa, att de bli i motsvarande mån överkompenserade. I längden torde en utjämning härvidlag komma att ske.»

3. Bör indextillägg utgå å grundpension?

I fråga om den grundpension å 200 kronor om året, som utgår till invalidpensions- och sjukbidragsberättigade personer, ha de *sakkunniga* anfört bland annat:

Denna pension har den likheten med allmän ålderspension, att den utgår oberoende av pensionstagarens inkomst. Till skillnad från den allmänna ålderspensionen har grundpensionen emellertid icke på något sätt till beloppet avpassats efter den pensionsberättigades behov, och förmånen utgör i realiteten endast ett minimibelopp för invalidpension och sjukbidrag, vilket utgår när årsinkomstens storlek utesluter den pensionsberättigade från rätt till inkomstprövad förmån. Vid folkpensioneringslagens tillkomst ifrågasattes att låta inkomstprövningen omfatta hela invalidpensionen och sjuk-

bidraget. Tanken härpå övergavs av den anledningen, att man ej ville låta någon som erlagt pensionsavgift enligt äldre lag gå miste om sin därigenom förvärvade rätt till avgiftspension. Då pensionsstyrelsens register över påförda och erlagda pensionsavgifter slopades i samband med den nya folkpensioneringslagens ikraftträdande, måste man — resonerades det — låta alla pensionsberättigade invalider och åldringar få ett visst minimibelopp i pension, vare sig avgifter inbetalats eller ej och oavsett om erlagda avgifter gav rätt till ifrågavarande pensionsbelopp eller endast till en lägre pension. Denna minimipension bestämdes till 200 kronor om året. De få, som vid inträdande pensionsrätt på grund av erlagda avgifter kunna bli berättigade till avgiftspension med mer än 200 kronor (omkring 500 personer), ha av pensionsstyrelsen uppförts på en särskild förteckning, så att de kunna erhålla detta högre belopp om de beviljas invalidpension eller sjukbidrag.

De sakkunniga föreslå således, att de pensionstagare, som åtnjuta enbart grundpension, undantagas från rätten till indexreglerad förhöjning av pensionen och att indextillägget för invalidpensionärer och sjukbidragsberättigade personer i stället helt lägges på de inkomstprövade förmånerna.

De sakkunnigas förslag att invalidpensions- och sjukbidragsberättigade personer, som åtnjuta enbart grundpension, borde uteslutas från rätten till indexförhöjning har emellertid mött gensaga i åtskilliga *remissyttranden*.

Pensionsstyrelsen är visserligen ense med de sakkunniga att ur principiella synpunkter skäl saknades för en anpassning av grundpensionernas belopp efter levnadskostnadsnivån. Emellertid hade åren 1948 och 1949 dyrtidstillägg utgått även till dem som åtnjöt enbart grundpension. Med hänsyn härtill syntes det svårt att, när dyrtidstilläggen skulle avlösas av indexförhöjning, från sådan förhöjning undantaga de pensionärer, som hade enbart grundpension.

Länsstyrelsen i Kronobergs län vill ej heller bestrida riktigheten av den skillnad, som de sakkunniga påvisat mellan ålderspension å ena samt invaliders och sjukbidragsberättigades grundpension å andra sidan. Enligt länsstyrelsens mening komme emellertid de sakkunnigas förslag att framstå såsom icke rättvist. Det kunde antagas, att grundpensionen för invalider och sjuklingar stundom vore lika betydelsefull ur behovssynpunkt som ålderspensionen vore för dess mottagare. Enligt betänkandet beräknades antalet invalidpensioner och sjukbidrag med enbart grundpension, i förekommande fall i förening med blindtillägg, utgöra allenast omkring 13 000. Denna lilla grupp av hela antalet pensionärer borde icke utan synnerligen vägande skäl förvägras den kompensation för ökade levnadskostnader, som indexregleringen innebure, i all synnerhet som den under år 1948 varit likställd med övriga pensionärer härutinnan. Enbart statsfinansiella skäl borde icke tillmätas avgörande betydelse härvidlag.

Länsstyrelsen i Malmöhus län uttalar, att eftersom staten hade att sörja för ett stabilt penningvärde, staten också borde svara för att statliga för-

måner utginge med oförändrat realvärde och följaktligen lämnade dyrtidskompensation å statliga förmåner vid inträffad penningvärdeförsämring. På grund härav borde även invalider och sjukbidragsberättigade med inkomst, som uteslöte tilläggspension och bostadstillägg, tillerkännas dyrtidstillägg. Särskilt i fall, där sidoinkomsten låge omedelbart över den gräns, som uteslöte inkomstprövad förmån, skulle en vägran att tillerkänna dyrtidstillägg åt sistnämnda kategori av pensionstagare verka stötande. De sakkunnigas påpekande, att man ej velat låta någon, som erlagt pensionsavgifter enligt äldre lag, gå miste om sin därigenom förvärvade rätt till avgiftspension, måste efter hand förlora i bärkraft. Länsstyrelsen föreställde sig, att inom en icke alltför avlägsen framtid invalidpension och sjukbidrag till hela sitt belopp komme att göras oberoende av inkomstprövning.

Även länsstyrelserna i Östergötlands, Gotlands, Blekinge, Hallands och Älvsborgs län, Sveriges folkpensionärers riksorganisation, Sveriges folkpensionärers riksförbund samt en del kommunala remissinstanser eller minoriteter inom sådana instanser uttala sig för indextillägg till grundpensionerna.

Departementschefen har i propositionen anfört bland annat följande:

»Under de två senaste åren ha dyrtidstillägg utgått jämväl till folkpensionärer, som endast ha grundpension; och det skulle med hänsyn härtill kunna synas hårt att utesluta dem från rätt till indextillägg. Nämnda omständighet torde emellertid icke böra tillmätas avgörande betydelse. I motsats till den allmänna ålderspensionen är nämligen grundpensionen — som uppgår till 200 kronor om året — ej på något sätt avpassad efter vederbörandes behov. Att grundpensionen lämnats utanför inkomstprövningen har sin grund uteslutande däri, att man vid folkpensioneringslagens tillkomst ej ville låta någon som erlagt pensionsavgifter enligt äldre lag gå miste om sin härigenom förvärvade rätt till avgiftspension. Tillräckliga skäl att anpassa grundpensionen efter levnadskostnaderna torde därför icke föreligga.»

4. Tidpunkten för utbetalning av indextillägg, m. m.

Beträffande utbetalningssystemet i fråga om folkpensionerna ha de sakkunniga förordat en fortsatt central utbetalning genom pensionsstyrelsens försorg. En uppdelning av utbetalningsverksamheten på sådant sätt att kommunerna skulle utbetala indextillägget och pensionsstyrelsen pensionens grundbelopp anse de sakkunniga av olika skäl icke lämplig. Härvid framhålls bl. a. att folkpensionen såvitt möjligt borde utbetalas i ett sammanhang samt att pensionsstyrelsen utan svårighet samt billigast och med kortast möjliga förberedelse kunde medelst en och samma folkpensionsanvisning utbetala både tillägget och pensionen i övrigt.

Med denna utgångspunkt ha de sakkunniga kommit fram till att indextillägget borde utbetalas månadsvis medelst samma postanvisning som pensionen i övrigt samt att indextalet skulle fastställas senast den 20 i

varje kvartals första månad och lända till efterrättelse fr. o. m. nästa månad. För att detta system skulle kunna genomföras vore det enligt de sakkunnigas mening av tekniska skäl nödvändigt att all utbetalning skedde månadsvis med samma antal kronor varje gång. Detta förutsatte i sin tur, att den kvartalsutbetalning, som nu förekomme i vissa fall, ersattes av månadsutbetalning samt att den årliga pensionen inklusive eventuellt indextillägg därå alltid uppginge till belopp, som vore jämnt delbart med 12. De sakkunniga ha därför föreslagit, att kvartalsutbetalningen slopades samt att de nu ifrågavarande pensionsbeloppen, där så erfordrades, avrundades uppåt till närmast högre med 12 jämnt delbart krontal och att indextilläggen avvägdes så, att även de bleve jämnt delbara med 12. De sakkunniga — som i fråga om indextillägg hänfört pensionstagarna till allenast två kategorier — ha vidare föreslagit, att indextillägget skulle bestämmas till 4 resp. 5 kronor i månaden för varje höjning av pensionsindextalet med fem enheter.

De sakkunniga ha därjämte uttalat, att indextillägget icke borde ha karaktär av ett fristående tillägg utan utformas såsom en förhöjning av själva folkpensionen. Härigenom vunnes den fördelen, att pensionär med inkomstprövad pension och inkomst i närheten av den gräns, vid vilken inkomstprövad pension upphörde, ej till följd av en obetydlig ökning av den egna arbetsinkomsten utsattes för risken av att få sina totala inkomster minskade.

Den angivna olägenheten med en metod, som lämnade en i kronor räknat lika stor dyrtidskompensation vare sig oavkortad eller reducerad pension utginge, borde vid en indexreglering av folkpensionerna på längre sikt enligt de sakkunnigas mening undanröjas genom annan åtgärd än den som kommit till användning under andra världskriget. De sakkunniga hade kommit till den uppfattningen att detta borde ske genom att man övergäve det tidigare tillämpade systemet med ett från folkpensionen fristående dyrtidstillägg och i stället inom folkpensioneringslagens ram gjorde själva pensionsbeloppen rörliga i förhållande till en för folkpensionärer särskilt utarbetad levnads-kostnadsindex. Vid viss höjning av indextalet komme då de indexreglerade pensionsförmånerna att ökas med ett i förhållande till indexhöjningen avpassat fixt belopp. Detta medförde att dyrtidskompensationen bleve lika stor för alla pensionstagare eller för varje pensionstagare som tillhörde en viss kategori. En inkomstprövad pensionsförmåns höjning på grund av förhöjt indextal finge den konsekvensen att ett antal pensionärer, som förut på grund av sin inkomst varit uteslutna från rätt till förmånen i fråga, bleve berättigade till densamma med belopp motsvarande indexhöjningen eller del därav. Sjönke indextalet med föreskrivet antal enheter, minskades å andra sidan de indexförhöjda pensionsförmånerna med visst antal kronor, och den som åtnjöte en inkomstprövad sådan förmån med så ringa belopp,

att det helt konsumerades av minskningen, miste förmånen helt. Lades däremot hela indexförhöjningen på en icke inkomstprövad pensionsförmån, komme i folkpensionen ingående inkomstprövade förmåner icke att påverkas av indexändringar.

Departementschefen har i propositionen anfört bland annat följande:

»Självt delar jag den uppfattningen att man icke i dagens läge bör övergå till en lokal utbetalning av folkpensionerna. Decentraliseringsfrågan bör emellertid enligt min mening icke avskrivnas utan endast skjutas på framtiden för att i sinom tid upptagas till förnyad prövning. Med denna min ståndpunkt kunde det synas förenligt att t. v. helt oförändrat bibehålla det system, som tillämpats under de två senaste åren, dvs. att låta pensionernas grundbelopp utbetalas av pensionsstyrelsen samt indextilläggen av kommunerna. En dylik uppdelning av utbetalningsverksamheten medför emellertid onekligen visst merbesvär för såväl folkpensionärerna själva som för de organ som ombesörja utbetalningen. Med hänsyn härtill torde det nu få överlämnas till pensionsstyrelsen att ombestyrja utbetalningen i dess helhet.

Såsom redan förut anförts ha de provisoriska dyrtidstilläggen å folkpensionerna utbetalats endast en gång om året. Denna anordning synes ha uppskattats av folkpensionärerna, för vilka det framstått såsom mera förmånligt att på en gång få ett samlat pensionstillskott än att få en i och för sig tämligen ringa ökning av pensionens månadsbelopp. Enligt min mening är denna fördel påtaglig. Även en annan omständighet talar för att behålla det nuvarande systemet härvidlag. Man behöver nämligen i så fall icke jämka på vare sig pensionernas grundbelopp eller storleken av de årliga indextillägg, som erhållas om rent matematiska beräkningsgrunder tillämpas. Att enbart av tekniska skäl företaga dylika jämkningar synes mig f. ö. mindre tilltalande. Å andra sidan är ett system med månadsutbetalning av pensionernas grundbelopp och årsutbetalning av indextilläggen förenat med vissa konsekvenser, som icke här böra förbigås. Med ett dylikt system synes det nämligen ej möjligt att, såsom de sakkunniga tänkt sig, inom folkpensioneringslagens ram göra själva pensionsbeloppen rörliga i förhållande till en index, utan indextillägget måste konstrueras såsom en från pensionen fristående förmån. Verkningarna härav ha berörts i det föregående. Vidare måste rätten till indextillägg, för att systemet skall kunna fungera, göras beroende av huruvida folkpension utgår för den månad, då utbetalningen av tillägget skall äga rum, och tilläggets storlek måste vidare bestämmas med hänsyn till de pensionsförmåner, som utgå under utbetalningsmånaden. Det utbetalnings-system, som tillämpats för de provisoriska dyrtidstilläggen, har emellertid också varit förbundet med nu berörda konsekvenser, och några särskilda olägenheter därav synas icke ha framträtt. Jag anser därför, att indextilläggen böra utbetalas en gång om året. Liksom förut synes utbetalningen lämpligen kunna ske under november månad. Enligt vad jag inhämtat från

pensionsstyrelsen föreligga icke några praktiska svårigheter härför; utbetalningen kan utan större besvär ske medelst samma postanvisning som pensionen för november.

Om den av mig förordade ordningen för utbetalning av indextilläggen genomföres, saknas anledning att fastställa pensionspristalet mer än en gång om året. Enligt min mening bör detta ske i så nära anslutning till utbetalningen som möjligt. Enligt uppgift från pensionsstyrelsen skulle den förberedelse-tid, som erfordras för en utbetalning i november, bli för kort, därest pristalet fastställdes på grundval av levnadskostnaderna under tredje kvartalet. Pristalet bör därför fastställas i juli månad efter levnadskostnaderna under årets andra kvartal.»

II. Grunderna för hustrutillägg.

(Motionerna II: 9 och II: 384.)

Enligt 8 § första stycket *lagen om folkpensionering* utgår hustrutillägg till pensionsberättigad gift mans hustru, om hon fyllt 60 år och makarna varit gifta minst fem år. Hustrutillägget utgöres av tilläggspension och bostadstillägg med belopp, som hustrun skulle ha erhållit i form av sådana förmåner, därest hon varit berättigad till invalidpension. Hustrutillägget är alltså i sin helhet inkomstprövat och 200 kronor lägre än det belopp hustrun skulle ha uppburit, om hon haft invalidpension. Är mannen berättigad till ålderspension, utgår hustrutillägget endast om det överstiger 200 kronor.

8 § andra stycket är av följande lydelse: »När särskilda skäl därtill föranleda må, om mannen åtnjuter ålderspension, hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år.»

Undantagsstadgandet i 8 § andra stycket *lagen om folkpensionering* hade icke föreslagits av socialvårdskommittén i dess betänkande angående den nya *lagen* (SOU 1945:46) utan tillkom i Kungl. Maj:ts proposition nr 220 till 1946 års riksdag med förslag till lag om folkpensionering, m. m. Någon närmare motivering för undantagsmöjlighetens begränsning till det fall att mannen vore ålderspensionär lämnades icke därvid.

Angående den föreslagna undantagsbestämmelsen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, i propositionen — efter att ha uttalat, att han funne socialvårdskommitténs förslag om hustrutillägg vara i princip välgrundat — följande:

Det föreslagna villkoret att hustrun skall ha fyllt 60 år kan emellertid i vissa fall leda till otillfredsställande resultat. För min del vill jag därför förorda en sådan komplettering av kommittéförslaget att möjlighet öppnas att, där särskilda omständigheter föreligga, bevilja hustrutillägg även om

hustrun ej fyllt 60 år. Jag tänker härvid närmast på sådana fall, då hustrun till en ålderspensionär utan att vara invalid har nedsatt arbetsförmåga eller där hennes tid och krafter måste, exempelvis på grund av mannens sjuklighet eller därmed jämförlig orsak, helt ägnas åt mannens och hemmets skötsel. Den av mig sålunda föreslagna utvidgningen av rätten till hustrutillägg synes dock böra begränsas till den som uppbur ålderspension.

Riksdagen anslöt sig till vad departementschefen anfört i denna fråga.

I sitt yttrande över förevarande motioner uttalar *pensionsstyrelsen* till en början, att den största erfarenheten om hur undantagsbestämmelsen verkat i praktiken otvivelaktigt är att söka hos pensionsnämnderna samt hos pensionsstyrelsens ombud, vilka årligen skola till styrelsen inkomma med redogörelser för sin verksamhet. Pensionsstyrelsen fortsätter:

I rapporterna för budgetåret 1948/49 beröres frågan om den nu ifrågasvarande undantagsregelns begränsning till ålderspensionärers hustrur av fem ombud. Dessa äro ense om att undantag från regeln att hustrun skall ha fyllt 60 år borde kunna medgivas även när den pensionsberättigade mannen är under 67 år. Ett ombud skriver: »En bestämmelse som vållar bekymmer är 8 § sista stycket, där man har svårt att förstå, varför icke hustrutillägg kan vara berättigat även i de fall då mannen åtnjuter invalidpension och en lång följd av år varit i behov av hustruns omvårdnad, vilket hindrat henne från att antaga förvärvsarbete.» Ett annat ombud anför: »Den erfarenheten har jag gjort, att det nog skulle vara värdefullt, att hustrutillägg någon gång kunde tilldelas person, som har invalidpension och alltså är under 67 år. Det är bittert att behöva föreslå avslag på anhållan om dylikt, när behovet uppenbarligen är mycket stort.»

Att — såsom dessa ombud göra gällande — behovet av hustrutillägg för en hustru som ännu ej fyllt 60 år ofta ter sig minst lika stort när mannen på grund av höggradigt nedsatt arbetsförmåga tillerkänts förtidspension som när han på grund av sin ålder har ålderspension torde vara klart. Man kan exempelvis peka på det fall, att mannen lider av sjukdom av sådan art att hustruns tid och krafter måste helt ägnas åt mannens och hemmets skötsel, eller att hustruns arbetsförmåga är väsentligt och varaktigt nedsatt, ehuru ej i så hög grad att invalidpension eller sjukbidrag kan ifrågakomma för hennes del. För allmänheten torde det framstå såsom egendomligt att i dylika fall hustrutillägg för en ej 60-årig hustru icke kan beviljas innan mannen fyllt 67 år men väl sedan han uppnått denna ålder.

Pensionsstyrelsen anför vidare:

Som ett skäl mot utvidgning av undantagsbestämmelsen till att avse även hustru till pensionsberättigad man under 67 år kan anföras, att redan den nu gällande undantagsbestämmelsen ställer pensionsnämnderna inför svårbedömda gränfall och att en utvidgad skälighetsprövning på detta område skulle medföra en påtaglig ökning av antalet tveksamma ärenden. Bl. a. skulle pensionsnämnderna säkerligen i ett betydligt ökat antal fall ställas inför det ofta synnerligen svårbedömbara spörsmålet, huruvida personer av motsatt kön jämlikt 13 § folkpensioneringslagen böra vid lagens tillämpning betraktas såsom makar. Ett utsträckande av undantagsbestämmelsens tillämplighet till yngre personer skulle därjämte aktualisera vissa spörsmål, vilka för närvarande knappast uppkomma. Sålunda torde det få anses

tvexsamt, huruvida eller i vad mån rätt till hustrutillägg bör inträda även för mycket unga hustrur eller då orsaken till hustruns bundenhet vid hemmet är av mera tillfällig natur, såsom t. ex. skötsel och vård av små barn. I sistnämnda fall inställer sig frågan efter vilka principer indragning av hustrutillägget bör ske när barnen blivit större.

Då emellertid beträffande ärenden rörande invalidpension och sjukbidrag gäller, att alla ansökningar underkastas saklig granskning ej blott av vederbörande pensionsnämnd utan även av pensionsstyrelsen, torde de här anförda skälen mot en utvidgning av undantagsbestämmelsen ej böra tillmätas avgörande betydelse. Det synes emellertid ofrånkomligt att en eventuell lagändring föregås av ett noggrant övervägande av frågan efter vilka principer den utvidgade rätten till hustrutillägg bör utformas.

Enligt styrelsens mening tala sålunda övervägande skäl för att en utredning verkställes om utvidgning av undantagsstadgandet i 8 § andra stycket folkpensioneringslagen till att avse även det fall att mannen åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag. Den kostnadsökning en sådan utvidgning av rätten till hustrutillägg skulle medföra är givetvis beroende av den nya lagtextens utformning och av de direktiv som statsmakterna komma att lämna vid dess antagande och äro sålunda icke möjliga att nu beräkna.

III. Underskrift å pensionsansökning.

(Motionen II: 384.)

33 § lagen om folkpensionering innehåller bestämmelser om pensionsansökning. Där stadgas bland annat att ansökningen, som avfattas enligt fastställt formulär, skall innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden och, om han är gift, jämväl hans make på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna äro med sanningen överensstämmande. För omyndig sökande skall förklaringen avgivas av förmyndaren. Är sökande, som är myndig, ur stånd att själv avgiva sådan förklaring, skall riktigheten av upplysningarna intygas av två trovärdiga, med sökandens förhållanden förtrogna personer. Vad sist sagts skall äga motsvarande tillämpning å make till sökanden.

Här må vidare anmärkas att enligt 13 § lagen om folkpensionering må vid tillämpningen av lagen, där särskilda skäl föreligga, gift pensionsberättigad anses såsom ogift så ock ogift pensionsberättigad, vilken sedan avsevärd tid sammanlever med annan under äktenskapsliknande förhållanden, anses såsom gift med denne.

Socialvårdskommittén föreslog i sitt betänkande angående en ny folkpensioneringslag (SOU 1945:46) enligt alternativ III, vilket i huvudsak godtogs av statsmakterna, att ansökan om folkpension skulle innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom, där den ej allenast avsåge allmän ålderspension, en av sökanden och, om denne

vore gift, jämväl hans make på heder och samvete avgiven förklaring, att de lämnade upplysningarna vore med sanningen överensstämmande.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 220 till 1946 års riksdag förklarade sig *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, ej kunna biträda kommitténs förslag att förklaring av angivet slag skulle avgivas även av gift sökandes make. Å andra sidan föreslog departementschefen, att den av kommittén avsedda förklaringen skulle göras obligatorisk för alla sökande, under motivering att det torde bli nödvändigt att även i ansökan om enbart allmän ålderspension inrymma uppgift till ledning för frågan huruvida sökandens pension skulle utgå enligt bestämmelserna för gift eller för ogift person. Stadgandet utformades i propositionen sålunda, att ansökningen skulle innehålla nödiga upplysningar för utredande av sökandens pensionsrätt ävensom en av sökanden på heder och samvete avgiven förklaring att de lämnade upplysningarna vore med sanningen överensstämmande.

I förhållande till det förslag som sålunda framlades i propositionen innehåller, såsom framgår av det ovan anförda, den gällande lagtexten det tillägget, att ansökan för gift person skall innehålla föreskriven förklaring angående uppgifternas riktighet ej blott av sökanden utan även av dennes make. Tillägget gjordes på förslag av första särskilda utskottet i dess utlåtande nr 1. Såsom motivering för kravet på båda makarnas underskrift även när ansökningen gällde endast en av dem anförde utskottet emellertid endast, att de av inkomstprövning beroende pensionsförmånerna voro avhängiga av båda makarnas inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

Efter att ha erinrat om denna, av första särskilda utskottet åberopade motivering anför *pensionsstyrelsen* i sitt över motionen II: 384 avgivna yttrande följande:

Den anförda motiveringen räcker sålunda ej för att förklara varför makes skyldighet att underteckna andre makens pensionsansökan utsträcktes till att avse även ansökningar om de icke inkomstprövade pensionsförmånerna allmän ålderspension, grundpension och blindtillägg.

Särskilt med hänsyn till att socialvårdskommitténs förslag beträffande icke pensionsberättigad makes namnunderskrift uttryckligen gjorde undantag för ansökan om enbart allmän ålderspension, förefaller det närmast som om det berodde på ett förbiseende att detta undantag icke medtogs vid den slutliga justeringen av 33 §. Enligt styrelsens mening kan det dock vara föremål för viss tveksamhet huruvida lagrummet nu bör ändras helt i överensstämmelse med socialvårdskommitténs ursprungliga förslag. Folkpensionen utgår nämligen i allmänhet med lägre belopp för envar av makar som båda ha pension än för gift person, vars make icke är pensionsberättigad. Åtnjuter gift person folkpension, minskas därför i regel denna när jämväl maken erhåller pension, förutsatt att makarna icke förklaras skola jämlikt 13 § folkpensioneringslagen anses som ogifta. Om den redan pen-

sionerade icke behövde underteckna makens ansökan om allmän ålderspension, skulle det sålunda kunna inträffa att den senare sökte sådan pension utan den förres vetskap och att beslut fattades om minskning av den förres pension utan att denne varit i tillfälle att framställa invändning om tillämpning av 13 §. Då emellertid dylika verkningar måste bli mycket sällsynta och då föreskriften om makes underskrift även av ansökan om enbart allmän ålderspension icke torde fylla något egentligt ändamål när maken icke åtnjuter folkpension, synas övervägande skäl tala för att motionen bifalles i vad den avser ändring av bestämmelserna om undertecknande av ansökan om folkpension.

Vad här anförts rörande underskrift av ansökan om enbart allmän ålderspension äger full tillämpning även på underskrift av ansökan om enbart grundpension. När enbart grundpension sökes för gift person under 67 år, äro vanligen makens och sökandens inkomster tillsammans av sådan storlek, att den pensionsberättigade uteslutes från rätt till inkomströvide förmåner. Att maken i sådant fall åtnjuter folkpension är sällsynt. Då ett bifall till ansökningen om grundpension sålunda vanligen ej inverkar på annans pensionsrätt och grundpensionens belopp alltid är 200 kronor om året oberoende av civilstånd, makes pensionsrätt och dylikt, har det för allmänheten tett sig särskilt oförklarligt att makens namnunderskrift å sådan ansökan skall vara nödvändig. Med hänsyn härtill har pensionsstyrelsen i meddelande till pensionsnämnder och styrelsens ombud i november 1949 uttalat, att ansökan om enbart grundpension för gift person må kunna godtagas även om den saknar underskrift av andra maken.

Blindtilläggen äro visserligen icke till sin storlek beroende av sökandens ekonomiska förhållanden men sökas i regel i samband med pensionsförmån som är beroende därav. En ändring av underskriftsbestämmelsen i fråga om detta tillägg skulle sålunda få mycket ringa praktisk betydelse. Blindtillägg till den ena maken kan också påverka storleken av den andre makens pension, enär blindtillägg skall räknas såsom inkomst vid pensionsprövningen. Med hänsyn härtill och till att nu ifrågavarande lagbestämmelse skulle ganska avsevärt kompliceras genom särbestämmelse även för blindtillägget anser pensionsstyrelsen sådan särbestämmelse onödig.

Under åberopande av vad sålunda anförts får pensionsstyrelsen såsom sin mening uttala, att underskrift av gift sökandes make bör kunna undvaras å ansökningar som endast gälla allmän ålderspension eller grundpension, vilka förmåner utgå utan någon ekonomisk behovsprövning.

Utskottet.

Indexreglering av folkpensionerna.

Vid antagandet år 1946 av den nya lagen om folkpensionering uttalade riksdagen, att det vore i hög grad önskvärt att levnadskostnadsutvecklingen för folkpensionärerna fortlöpande följdes, så att statsmakterna kunde utan dröjsmål vidtaga de åtgärder, som påkallades av utvecklingen. Därvid underströks att det vore av synnerlig vikt, att det skydd folkpensioneringen avsåge att lämna icke försämrades, utan att pensionsförmånernas realvärde upprätthölles — i varje fall för de pensionstagare som voro väsentligen beroende av folkpensionen för sin försörjning. Avsikten vore

dock icke att pensionsbeloppen skulle ändras vid mindre betydande växlingar i prisnivån. Då år 1948 på grund av levnadskostnadsstegringen provisoriska dyrtidstillägg infördes å folkpensionerna framhölls att folkpensionerna borde på ett lämpligt sätt anknytas till en pensionärsindex. Efter av sakkunniga verkställd utredning har nu genom förevarande proposition förslag till indexreglering av folkpensionerna förelagts riksdagen.

Vid en indexreglering av folkpensionerna uppkomma naturligen flera svårbedömbara spörsmål. Det genom propositionen framlagda förslaget till frågans lösning finner utskottet visserligen icke vara helt fritt från invändningar men dock av beskaffenhet att i möjligaste mån tillgodose olika synpunkter och önskemål. De erinringar, som främst kunna göras mot förslaget, avse förslagets verkningar vid en mera avsevärd stegring av levnadskostnaderna. Skulle en dylik stegring inträda, kunna då föreliggande förhållanden givetvis påkalla, att hela systemet för indexregleringen bliver förenligt för en omprövning. Att redan nu fastslå när en sådan omprövning bör ske, synes emellertid, såsom departementschefen uttalat, icke vara av behovet påkallat. Utskottet tillstyrker därför, att indexregleringen av folkpensionerna utformas efter de principer, som föreslås i propositionen.

Utskottet får här nedan närmare beröra vissa särskilda frågor i samband med indexregleringen.

Utskottet delar departementschefens uppfattning, att folkpensionärerna i princip böra erhålla full täckning för den levnadskostnadsökning, som inträffat efter det folkpensioneringslagen antogs. I motionerna I: 429 och II: 506 har påtalats, att vid compensationens bestämmande hänsyn borde tagas även till den fördyring av levnadskostnaderna, som inträffat genom att vid årsskiftet 1947/48 livsmedelsrabatterna slopats. Då statsmakterna redan vid beslutet om provisoriska dyrtidstillägg för åren 1948 och 1949 av då närmare anförda skäl intagit den ståndpunkten, att hänsyn icke borde tagas till livsmedelsrabatternas slopande, anser utskottet skäl icke föreligga att nu frångå denna ståndpunkt.

I propositionen har föreslagits att indexregleringen skall ske på grundval av en för hela riket gemensam index och att folkpensionerna skola anknytas till socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex med en särskild pristalsserie för folkpensionärerna med utgångspunkt från levnadskostnadernas storlek i juni 1946. De skäl, som departementschefen anfört till stöd för en sådan utformning av index, finner utskottet bärande. Det torde finnas all anledning att antaga, att en särskild pensionärsindex icke skulle komma att visa några större avvikelser från socialstyrelsens allmänna levnadskostnadsindex. Därtill kommer att varje indexberäkning torde vara förenad med vissa osäkerhetsmoment, varför alltför stort avseende icke synes böra fästas vid mindre avvikelser. Fördelarna av att kunna undvara en särskild pensionärsindex äro uppenbara.

I fråga om de intervall, som skola utlösa ändring i indextillägget, ha olika

meningar framkommit. Departementschefen har, i likhet med de sakkunniga, förordat, att intervallen bestämmas till fem enheter. I motionerna I: 429 och II: 506 har däremot föreslagits att intervallen skall bestämmas till fyra enheter. I remissyttrandena ha även andra förslag i fråga om intervallens storlek framkommit. I enlighet med vad riksdagen redan 1946 uttalade, anser utskottet, att mindre betydande växlingar i prisnivån icke böra föranleda ändring av indextilläggets storlek. Viss hänsyn synes också böra tagas till den kompensationsgrad om fem procent efter vilken de prognosiska dyrtidstilläggen beräknats för år 1949 med utgångspunkt från då föreliggande levnadskostnadsstegringar. De olägenheter, som äro förenade med en högre intervall, framträda främst om index oavbrutet kommer att bliva föremål för en jämn, långsamt fortgående stegring. Om däremot indexen omväxlande stiger och sjunker torde pensionärerna i stort sett bliva kompenserade. Utskottet har icke funnit anledning att förorda ett frångående av Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Beträffande frågan å vilka pensionsförmåner indextillägg bör utgå tillstyrker utskottet, att, såsom föreslagits i propositionen, indextillägg skall utgå å allmän ålderspension, tilläggspension och änkepension. I motionerna I: 429 och II: 506 har hävdats, att indextillägg bör utgå även å grundpension. Samma ståndpunkt har intagits av en del remissinstanser, som ansett att — bland annat med hänsyn till att under åren 1948 och 1949 dyrtidstillägg utgått även till dem som åtnjöte enbart grundpension — denna förhållandevis lilla grupp pensionärer icke utan synnerligen vägande skäl borde förvägras kompensation i form av indextillägg. Såsom de sakkunniga framhållit, har grundpensionen icke på något sätt till beloppet avpassats efter den pensionsberättigades behov, och förmånen utgör i realiteten endast ett minimibelopp för invalidpension och sjukbidrag, vilket utgår när årsinkomstens storlek utesluter den pensionsberättigade från rätt till inkomstprövad förmån. Tanken på att låta inkomstprövningen omfatta hela invalidpensionen och sjukbidraget övergavs av den anledningen, att man ej ville låta någon som erlagt pensionsavgifter enligt äldre lag gå miste om sin därigenom förvärvade rätt till avgiftspension. Med hänsyn till det anförda ansluter sig utskottet till de sakkunnigas och departementschefens uppfattning, att indextillägg icke böra utgå å enbart grundpension.

I propositionen har föreslagits att indextilläggen skola utbetalas årsvis av pensionsstyrelsen samt att pensionspristalet skall fastställas en gång om året och gälla för hela det år, varunder det fastställts. Såväl i motionerna I: 420 och II: 507 som i motionerna I: 429 och II: 506 har föreslagits, att indexförhöjningen skall utbetalas månadsvis och pensionspristalet fastställas kvartalsvis. I förstnämnda två motioner har i samband härmed föreslagits, att indexförhöjningen skall utgå med respektive 3, 4 och 5 kronor per månad i stället för såsom i propositionen föreslagits med respektive 30, 40 och 50 kronor per år samt att indexförhöjningen skall lagtekniskt

utformas såsom en del av ifrågavarande pensionsförmån och icke såsom ett tillägg å denna.

Enighet torde i stort sett råda därom, att utbetalningen av folkpensionerna ävensom indextilläggen tills vidare bör ske centralt genom pensionsstyrelsens försorg. För att pensionerna och indextilläggen därvid skola kunna utbetalas månadsvis torde det — åtminstone med pensionsstyrelsens nuvarande resurser — av tekniska skäl vara nödvändigt, att den årliga pensionen inklusive indextillägg därå alltid uppgår till belopp, som är jämnt delbart med 12. Till följd härav torde bliva erforderligt — förutom att avpassa det årliga indextillägget till ett med 12 jämnt delbart belopp — att jämväl avrunda pensionernas grundbelopp till belopp, som äro jämnt delbara med 12. Såsom departementschefen uttalat, synes det mindre tilltalande att enbart av tekniska skäl behöva företaga dylika jämkningar. Vidare skulle jämkningarna komma att medföra avsevärda kostnadsökningar. Beträffande avrundningen av själva pensionsbeloppen ha de sakkunniga föreslagit, att avrundningen alltid skulle ske uppåt, och de sakkunniga ha preliminärt uppskattat kostnaderna därför till mellan 4,5 och 5 milj. kronor om året. Vidare torde en avpassning av indextillägget till respektive 3, 4 och 5 kronor i månaden jämfört med de i propositionen föreslagna årsbeloppen medföra en kostnadsökning av omkring 7,3 milj. kronor. I motionerna I: 420 och II: 507 sägs, att avrundningen av själva pensionsbeloppen visserligen är önskvärd men bör kunna anstå till ett finansiellt gynnsammare läge. Som av det ovan anförda framgår torde detta emellertid — i varje fall om pensionspristalet skall fastställas kvartalsvis — av olika skäl icke för närvarande låta sig göra, därest man stannar för ett centraliserat utbetalningssystem.

Till stöd för förslaget att indextillägget skall utbetalas årsvis har departementschefen åberopat bland annat, att de provisoriska dyrtidstilläggen utbetalats endast en gång om året, och att denna anordning syntes ha uppskattats av folkpensionärerna, för vilka det framstått såsom mera förmånligt att på en gång få ett samlat pensionstillskott än att få en i och för sig tämlingen ringa ökning av pensionens månadsbelopp. Departementschefen har funnit denna fördel påtaglig. Jämväl utskottet hyser den uppfattningen, att folkpensionärerna önska, att det nuvarande systemet med årlig utbetalning bibehålles.

Såsom i propositionen närmare redovisats och i motionerna påtalats är ett system med årlig utbetalning av indextillägget förenat med vissa uppenbara nackdelar. Sålunda kan vid bedömandet av frågan, huruvida rätt till indextillägg föreligger, avseende fästas endast vid förhållandena under den månad, då tillägget skall utbetalas. Vidare blir det då ej heller möjligt att, såsom i motionerna I: 420 och II: 507 påyrkats, låta indexförhöjningen lagtekniskt utgöra en del av ifrågavarande pensionsförmån, utan tillägget måste utformas såsom en fristående förmån med de konsekvenser detta kan

medföra. Såväl sistnämnda erinran mot en årlig utbetalning av indextillägget som i huvudsak övriga däremot anförda skäl synas dock kunna få mera allvarliga verkningar först om index undergår en avsevärd stegring.

Efter övertägande av de olika omständigheter, som påverka frågans bedömning, har utskottet stannat för att biträda Kungl. Maj:ts förslag även i denna del.

Därest indextillägget skall utbetalas endast en gång om året finnes uppenbarligen ej anledning att fastställa pensionspristalet mer än en gång om året.

I motionerna I: 429 och II: 506 har föreslagits att pensionspristalet för tredje kvartalet innevarande år skall fastställas till 120 och att indextillägget skall utgå för kvartal räknat med respektive 30, 40 och 50 kronor för varje hel mångfald av fyra, varmed pensionspristalet överstiger 100. Med den i propositionen föreslagna utformningen av indexsystemet blir pensionspristalets storlek beroende av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under andra kvartalet det år pristalet skall fastställas och levnadskostnaderna i juni 1946. Att förorda att pensionspristalet skall fastställas till ett visst på förhand angivet tal kan uppenbarligen ej komma i fråga. Vad angår den i sistnämnda motioner föreslagna storleken av indextilläggen skulle, om hänsyn samtidigt togs till att motionärerna yrka att intervallen skall bestämmas till 4 enheter och pensionspristalet fastställas till 120, tilläggen komma att uppgå till högst anmärkningsvärda belopp och icke på något sätt stå i proportion till levnadskostnadsökningarna.

På grund av vad utskottet här ovan anført får utskottet således avstyrka de i motionerna framförda ändringsförslagen, och då utskottet beträffande den föreslagna indexregleringens utformning i övrigt ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, förordar utskottet, att detta vinner riksdagens bifall.

Vid granskning av den föreslagna lagtexten har utskottet funnit viss ändring av formell art böra vidtagas i de föreslagna lagarna angående ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn samt i lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Med förhöjning av pension torde närmast avses ett tillägg, som ingår såsom del i själva folkpensionen, men enligt den föreslagna utformningen av indextillägget skall detta utgöra ett fristående tillägg. I anledning härav förordar utskottet en omformulering i nämnda båda lagar.

De av departementschefen gjorda beräkningarna av kostnaderna för indexregleringen under nästa budgetår föranleda ej till någon erinran från utskottets sida. Kostnaderna för indextillägg å folkpensionerna torde få bestridas från ett särskilt förslagsanslag, som bör erhålla rubriken Indextillägg å folkpensioner och uppföras med det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 33 250 000 kronor. Förslagsanslaget till Ersättning till postverket för

pensionsutbetalningar torde i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag böra beräknas till 2 150 000 kronor.

Grunderna för hustrutillägg.

Någon bärande motivering för att undantagsbestämmelsen i 8 § andra stycket lagen om folkpensionering är begränsad till att avse endast sådana fall, då mannen åtnjuter ålderspension, anser utskottet icke föreligga. Såsom i motionerna II: 9 och II: 384 framhålles, torde det icke böra vara arten av den folkpension, som mannen åtnjuter, som bör vara avgörande, utan de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet. Det framstår såsom uppenbart att behovet av hustrutillägg kan vara lika stort vare sig mannen uppbär ålderspension eller invalidpension. Såväl i motionerna som i pensionsstyrelsens yttrande har påtalats, att den nuvarande undantagsregelns begränsning till ålderspensionärernas hustrur för allmänheten framstått såsom egendomlig.

Såsom pensionsstyrelsen framhållit tala emellertid andra skäl mot en utvidgning av undantagsbestämmelsen. Dessa skäl avse närmast de svårigheter, som skulle uppkomma vid tillämpningen av en utsträckt undantagsbestämmelse. Enligt utskottets uppfattning bör en dylik undantagsbestämmelse tillämpas restriktivt. Med hänsyn till de särskilda spörsmål, som kunna uppkomma vid en utvidgning av undantagsbestämmelsen på sätt som föreslagits, och med hänsyn till de kostnader, som kunna förädlas därav, anser sig utskottet dock icke kunna förorda en omedelbar ändring av lagen i denna del. Utskottet anser emellertid att framställning bör göras till Kungl. Maj:t om utredning i ifrågavarande avseende.

Underskrift å pensionsansökning.

I motionen II: 384 har påtalats, att skäl saknas för att fordra makes underskrift å pensionsansökning, som endast avser allmän ålderspension. Av den ovan lämnade redogörelsen för tillkomsten av den nu gällande bestämmelsen i ämnet synes framgå, att någon förklaring till varför makes skyldighet att underteckna andre makens pensionsansökning utsträckts till att avse även ansökningar om icke inkomstprövade pensionsförmåner, ej står att hämta i förarbetena till bestämmelsen. Även om, såsom pensionsstyrelsen anfört, i vissa särskilda undantagsfall det möjligen kan anses vara av viss betydelse att ansökan om allmän ålderspension undertecknas även av make, lära dock övertvägande skäl tala för att bestämmelsen bör ändras.

Vad som anförts angående underskrift av ansökan om enbart allmän ålderspension äger tillämpning även beträffande ansökan om enbart grundpension. Enligt vad pensionsstyrelsen upplyst har styrelsen redan i november 1949 i meddelande till pensionsnämnder och styrelsens ombud uttalat, att ansökan om enbart grundpension för gift person må kunna godtagas,

även om den saknar underskrift av andra maken. En lagändring torde alltså böra avse även de fall, då fråga är om enbart grundpension.

Vad slutligen angår blindtillägg torde sådant tillägg i regel sökas i samband med inkomstprövad förmån. Då en ändring av bestämmelserna om underskrift, såvitt angår blindtillägg, därför skulle få ringa praktisk betydelse och med hänsyn till övriga av pensionsstyrelsen härutinnan åberopade skäl, torde en liknande bestämmelse för blindtillägg ej vara av behovet påkallad.

Då den ifrågasatta lagändringen icke torde vara av brådskande natur och då utskottet såsom av det ovanstående framgår tillstyrkt utredning av visst annat spörsmål i lagen om folkpensionering, har utskottet ansett sig böra föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till ändring jämväl av ifrågavarande bestämmelse.

Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad utskottet ovan anfört får utskottet hemställa,
A. att riksdagen oförändrat måtte antaga följande genom förevarande proposition, nr 109, framlagda förslag till

Lag

angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering.

Härigenom förordnas, dels att 33 och 38 §§ lagen den 29 juni 1946 om folkpensionering¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives dels ock att i lagen skall införas en ny paragraf, betecknad 11 a §, av den lydelse nedan sägs.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

11 a §.

1 mom. Å folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs-pension eller änkepension utgår i n-d e x t i l l ä g g under de förutsättningar och enligt de grunder, som angivas i denna paragraf.

2 mom. Enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Konungen, verkställer socialstyrelsen för varje år beräkning av förhållandet mellan de allmänna levnadskostnaderna under årets andra kvartal och

¹ Senaste lydelse av 38 § se 1947: 221.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

levnadskostnaderna i juni 1946. På grundval härav fastställer Konungen senast den 20 juli varje år det procenttal (pensionspristalet), som utmärker angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skall gälla för hela det år, varunder det fastställts.

3 mom. För varje hel mångfald av fem, varmed pensionspristalet överstiger 100, utgår indextillägg för år räknat med

30 kronor för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppbär hustrutillägg,

40 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjuter ålderspension eller tilläggspension eller vars hustru uppbär hustrutillägg, samt

50 kronor för annan pensionsberättigad.

Där pensionspristalet, efter att hava stigit med hel mångfald av fem, åter nedgår, skall indextillägg utgå efter oförändrade grunder, så länge pensionspristalet överstiger närmast lägre hela mångfald av fem.

33 §.

Ansökning om — — — blivit mantalsskriven.

Ansökningen, som — — — till sökanden.

Vid ansökningen — — — pensionsstyrelsen meddelar.

Vad angående — — — pensionsnämnden påfordras.

Indextillägg utbetalas utan särskild ansökning.

38 §.

Folkpension utgår, i den mån ej beträffande särskilt bostadstillägg annat följer av beslut som meddelats jämlikt 34 § tredje stycket, från och med den månad, varunder rätt

1 mom. Folkpension utgår, i den mån ej beträffande särskilt bostadstillägg annat följer av beslut som meddelats jämlikt 34 § tredje stycket, från och med den månad,

(Gällande lydelse:)

till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionen eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats.

Lag samma — — — — — av pension.

(5 stycket)

Folkpension utbetalas månadsvis, därvid den må anses belöpa på december månad med högst elva kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Utgöres invalidpension eller sjukbidrag av enbart grundpension, må pensionen dock utbetalas kvartalsvis.

(3 stycket)

Finnes grundad anledning antaga att folkpension bör indragas eller

(Föreslagen lydelse:)

varunder rätt till pension inträtt, vilket, där ej rätten visas hava tidigare varit för handen, anses hava skett vid den tid, då pensionen söktes, till och med den månad, varunder pensionstagaren avlidit eller pensionen eljest skall upphöra att utgå. Pension utgår dock ej för längre tid tillbaka än tre månader före den månad, under vilken pensionen söktes, ändå att rätten visas hava tidigare förvärvats.

Folkpension utbetalas månadsvis, därvid den må anses belöpa på december månad med högst elva kronor högre belopp än på envar av årets övriga månader. Utgöres invalidpension eller sjukbidrag av enbart grundpension, må pensionen dock utbetalas kvartalsvis.

Vad i detta moment stadgats avser icke indextillägg.

2 m o m. Vid bedömande huruvida rätt till indextillägg föreligger skall avseende fästas endast vid förhållandena under den månad, då tillägget skall utbetalas.

Indextillägg utbetalas årsvis och utgår med oavkortat belopp, oavsett om folkpension eljest utgått för hela året.

Där fattigvårdssamhälle eller kommun enligt 18 § uppstår folkpensionen för månad, som avses i första stycket, skall indextillägget i dess helhet utbetalas till fattigvårdssamhället eller kommunen.

3 m o m. Finnes grundad anledning antaga att folkpension bör in-

(Gällande lydelse:)

minskas, äger pensionsstyrelsen, innan beslut därom i vederbörlig ordning fattats, förordna att pensionen tillsvidare icke skall utbetalas eller ock att den tillsvidare skall utgå med det minskade belopp, vartill förhållandena må föranleda.

(4 stycket)

Vid utbetalning av pensionsbelopp, avseende längre tid än en månad, må avdragas vad den pensionsberättigade eller hans make på grund av ändrad beräkning av pensionen eller eljest uppburit för mycket i pension.

(6 stycket)

På framställning av nykterhetsnämnd äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Är pensionsberättigad till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak ur stånd att själv omhänderhava honom tillkommande folkpension, må pensionsstyrelsen ock förordna, att folkpensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade.

(8 stycket)

Har visst såsom folkpension utgående belopp ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till betalning, skall beloppet vara förverkat.

(7 stycket)

Angående sättet och tiden för utbetalning av folkpension meddelar i övrigt Konungen närmare bestämmelser.

(Föreslagen lydelse:)

dragas eller minskas, äger pensionsstyrelsen, innan beslut därom i vederbörlig ordning fattats, förordna att pensionen tillsvidare icke skall utbetalas eller ock att den tillsvidare skall utgå med det minskade belopp, vartill förhållandena må föranleda.

Vid utbetalning av pensionsbelopp, avseende längre tid än en månad, må avdragas vad den pensionsberättigade eller hans make på grund av ändrad beräkning av pensionen eller eljest uppburit för mycket i pension.

På framställning av nykterhetsnämnd äger pensionsstyrelsen förordna, att folkpension till den som är eller nyligen varit hemfallen åt alkoholmissbruk skall utbetalas till kommunal myndighet eller den pensionsberättigades make eller annan person att användas till den pensionsberättigades eller hans familjs uppehälle. Är pensionsberättigad till följd av ålderdomssvaghet, sjuklighet eller annan därmed jämförlig orsak ur stånd att själv omhänderhava honom tillkommande folkpension, må pensionsstyrelsen ock förordna, att folkpensionen skall utbetalas till annan än den pensionsberättigade.

Har visst såsom folkpension utgående belopp ej lyfts före utgången av året näst efter det, under vilket beloppet förfallit till betalning, skall beloppet vara förverkat.

4 m o m. Angående sättet och tiden för utbetalning av folkpension meddelar i övrigt Konungen närmare bestämmelser.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

B. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn — måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Härigenom förordnas, att lagen den 26 juli 1947 om bidrag till änkor och änklingar med barn skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Har änka — — — — — nedan stadgas.

Rätt till — — — — — till bidrag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt lagen om folkpensionering. *Har änkepension förhöjts genom indextillägg därå, skall motsvarande ökning ske av bidrag enligt denna lag.* Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder som kommunen har att bestämma. Beträffande bidraget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Vid tillämpning av 14 § 1 mom. skall såsom inkomst ej räknas bidrag enligt denna lag.

Bidraget utgår med belopp motsvarande änkepension och bostadstillägg enligt lagen om folkpensionering. *Utgår indextillägg å änkepension, skall motsvarande tillägg utgå å bidrag enligt denna lag.* Kommun äger besluta, att till bidragsberättigad som är mantalsskriven inom kommunen därjämte skall utgå särskilt bostadstillägg i enlighet med de grunder som kommunen har att bestämma. Beträffande bidraget skall i övrigt i tillämpliga delar gälla vad i lagen om folkpensionering stadgas om änkepension, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg. Vid tillämpning av 14 § 1 mom. skall såsom inkomst ej räknas bidrag enligt denna lag.

Vårnadshavare, som — — — med vårnadshavaren.

Vid tillämpningen — — — mellan makarna.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

C. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen — måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående ändring i lagen den 30 juni 1947 (nr 398) om kommunernas bidrag till kostnaderna till folkpensioneringen.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 juni 1947 om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1 §.

Kommun skall — — — — — fastställa grunder.

Därest tilläggspensioner och änke-
pensioner förhöjts genom indextill-
lägg, skall vad i första stycket stad-
gats om kommuns skyldighet att
bidraga till kostnaderna för dylika
pensioner avse även indextilllägg
därå.

Därest indextilllägg utgår å till-
läggspensioner och änkepensioner,
skall vad i första stycket stadgats
om kommuns skyldighet att bidraga
till kostnaderna för dylika pensio-
ner avse även indextilllägg därå.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Indextilllägg å folkpensioner ett förslagsanslag av 33 250 000 kronor; samt

2) till Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar ett förslagsanslag av 2 150 000 kronor;

E. att motionerna I: 420 och II: 507, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 429 och II: 506, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen i anledning av motionerna II: 9 och II: 384 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning dels av frågan om utvidgning av undantagsstadgandet i 8 § andra stycket lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering till att avse även det fall, att mannen åtnjuter invalidpension eller sjukbidrag, dels ock av frågan i vad mån underskrift av gift sökandes make bör kunna undvaras å pensionsansökningar, som endast gälla allmän ålderspension eller grundpension, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, var till utredningen kan föranleda;

H. att motionerna II: 9 och II: 384, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet under G. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 maj 1950.

På sammansatt stats- och andra lagutskotts vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från s t a t s u t s k o t t e t: herrar Mårtensson i Uddevalla, Mannerskantz, Gustaf Karlsson, Edin, Boman i Kieryd och Rubbestad;

från a n d r a l a g u t s k o t t e t: herrar Norman, Forslund, Hallagård, Jacobsson i Igelsbo, fru Nordgren och herr Hagård*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

beträffande utskottets hemställan under E. av herrar *Boman* i Kieryd och *Jacobsson* i Igelsbo, vilka anfört:

Dyrtidstilläggen på folkpensionerna måste av uppenbara skäl under innevarande år utgå såsom engångsbelopp. Den övergång till månadsutbetalning, som förordats av de sakkunniga och ytterligare motiverats i motionerna I: 420 och II: 507, kan — enligt vad nu upplysts — icke heller verkställas från ingången av år 1951. Då vi dessutom inhämtat, att de tekniska förutsättningarna för pensionsstyrelsen att verkställa utbetalning befinna sig under påtaglig utveckling, ha vi icke nu velat påyrka beslut från riksdagens sida om övergång vid visst datum till ett riktigare system för indexreglering av folkpensionerna än det i propositionen föreslagna.

Utskottsbehandlingen av propositionen har emellertid givit ytterligare belägg för önskvärheten av att ett annat system, som tillgodoser de i nyss

åberopade motioner angivna synpunkterna, snarast möjligt blir genomfört. Vi understryka, att det råder ett uppenbart samband mellan månadsutbetalningar och en konstruktion, som lagtekniskt gör tillägget till en del av pensionen och därmed låter detta på riktigt sätt påverka storleken av och gränserna för de inkomstprövade förmånerna. Däremot är det en icke slutgiltigt avgjord fråga, huruvida månadsutbetalning nödvändigtvis förutsätter en avrundning av det slag, som de sakkunniga förordat.

I samband med avveckling av subventionerna och vissa väntade kostnadsstegringar synes det enligt vår mening finnas anledning räkna med att under år 1951 pensionspristalet kommer att stiga till 110 och indexförhöjningen förty att fördubblas. Här föreliggande problem förtjänar därför redan nu allvarligt övervägande.

Under dessa förhållanden kan flera var för sig tillfredsställande lösningar av problemet tänkas, lösningar som böra bli föremål för skyndsamt ny utredning av expertis, som bland annat är förtrogen med den senaste utvecklingen inom utbetalningstekniken. Vi skissera här tre huvudmöjligheter:

1) Renodlad månadsutbetalning av indexförhöjning, baserad på 1946 års levnadskostnader och pensionsbelopp, med eller utan avrundning av de senare.

2) Renodlad månadsutbetalning av indexförhöjning, utgående från den tidpunkt, när pensionärernas levnadskostnader sedan 1946 faktiskt stigit med jämnt 5 procent; dessa första 5 procent inarbetas i pensionsbeloppen, och därvid genomförs erforderliga avrundningar.

3) En kombination av årliga tillägg vid jultiden och månatliga tillägg, så konstruerad att nuvarande tillägg betraktas som ersättning för motsvarande prisstegring närmast efter 1946, varefter en indexförhöjning med månadsbelopp utgår för tiden efter den genom det årliga tillägget kompenserade levnadskostnadsstegringen.

Vilken utväg som än befinnes vara tekniskt och psykologiskt lämpligast, bör givetvis lagtexten skrivas så, att indexförhöjningen blir en integrerande del av själva pensionsförmånen. Det angelägna, men icke lika trängande önskemålet om täta indexavläsningar måste i sista hand få bero på de utbetalningstekniska möjligheterna inom det valda systemet.

På grund av det anförda få vi hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 420 och II: 507 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av ett enligt här ovan angivna riktlinjer förbättrat system för indexreglering av folkpensionerna och till dem anknutna förmåner, samt om förslag därom till 1951 års riksdag.